

çava Maragall al seu jove deixeble JPIjoan: «no heu vist aquells grans ulls negres de les criatures *enfebrades*? les malalties dels nervis i del cor --- donen --- un aspecte ---», Coromines (*L'Esperit de Finesa*, c. 1930, VII, p. 162); *enfebrador*; *enfebrament*; *enfebreir*; *enfebrir*; *enfebroir*. *Afebrar-se*. *Desenfebrar*; *desfebrat*.

CPT.: *Febrifug* [Belv.], cpt. amb ll. *jugere* 'fer fugir'. *Contrafebre*.

FEBRER, del ll. FEBRUARIUS id. □ 1.ª doc.: c. 1330, Muntaner.

DERIV.: *Febrerada*. *Februra*.

FEBRIR, ant., 'fer lluent (un objecte de metall) per vigorosa fricció', mot peculiar al català, d'origen incert; independent del ll. *fabricare* (ll. tardà i rar *fabrire*) 'treballar la fusta, etc.', de significat i forma incompatibles; aparentment, en canvi, sembla haver-hi relació amb el germ. *FURBJAN —fr. *fourbir*, oc. *forbir*, it. *forbire*— que signifiquen el mateix, però com que no s'explicaria el canvi de *forb-* en *febr-*, deu ser una aproximació tan casual com imperfecta, i sembla tractar-se d'un mot sorotàptic *FEBRU-, provinent de l'indoeur. BHEBHURU- 'brillant' d'on vénen el sànscrit *babhrūḥ* 'rogenc', lit. *brūḥis* 'leuciscus rutilus', tocar *perne* 'lluent', i el nom general del castor, animal de pell rogenca esplendent (ll. *fiber*, germ. *bebru-*, esl. *bebrū*, etc.), tenint en compte que *brunyir* ve també de *BRUNIRE 'tornar bru brillant'; si bé potser poc o molt adaptat a la terminació o al matis del germ. *FURBJAN. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Tant era gran la claredat de lurs escuts e de lurs capels de ferre *febrits*, e de lurs cuyraces de draps d'aur, que a penes les poguem regardar», «gitaren lurs lances de frexa ab ferres *febrits* (que cascuna valia un morabatí d'aur) e escones munteres», Desclot (§§ 98, 113, *NCl.* III, 121.9; iv, 21.9). De cap al mateix temps, o un poc anteriors, són les glosses catalanes de *RMa.*, on l'infinitiu *febrir* explica el verb àr. *ṣaḡal* (< cast. *acicalar*), i el part. actiu *ṣāqil* hi està glossat per *febridor*, tot plegat a l'article *polire* (p. 527, lín. 8 i 9); de nou a l'article *splendere*, glossat «polire vel *febrir*» i *febridor* glossant l'àr. *ṣāqal* (p. 588, lín. 16 i 17). Antoni Canals: «los pits dels cavalers resplendexen per lo ferra dur e fortz e tot *fabrit*» (*Scipió*, *NCl.*, 62, però en un ms. ple de grafies orientals tan flagrants com la citada *ferra*); això mateix s'ha de dir dels versos d'Arnau d'Erill (princ. S. xv), «llança, coltell, <e>spasa ben *fabrida*» (*BABL* XXIX, 216.126, veg. la cita s. v. *MIDA*) i d'alguna altra que en dóna el *Dag*.

JRoig solia aplicar-ho a l'empolainar-se de les dones: «los jorns de colre, / la matinada, / era afaynada, / per ben luyr, / al bell *febrir* / dos o tres hores»; «ab una monja, / no menys *febrida* / ni ab més brida, / al seu costat, / per lo mercat / feya la volta, / a regna solta / mirant les tendes» (*Spill*, 2554, 2617). No exhaureixo pas la documentació catalana, que arriba fins a diverses obres del *Canc. Satíric Val.* de fi

S. xv (amb versos desvergonyits, com aquell on es recomana «la caramella no massa *febrir*»).

Però era un mot nostre tan expressiu que ens el manllevaren conspicus representants de la literatura en llengua castellana: «las dádivas desmedidas, / los edeficios reales, / llenos de oro, / las baxillas tan *febridas*, / los enriques e reales / del thesoro / --- donde iremos a buscarlos?» en les famoses *Coplas* de Jorge Manrique; ja *vaxillas febridas* en Gómez Manrique, i *arneses febridos* en la *Crònica* de Juan II (c. 1460), i en els furs aragonesos de 1350 «que algún *febridor* non reciba, de *febrir* una capellina, más de dos suldos» (*Tilander*, *RFE* XXII, 23). Però fora d'això és mot estrany a la llengua castellana i evidentment manllevat de la nostra.

Entre nosaltres se n'usà encara alguna variant de forma: «sagetes de limat or, ab la punta *afabrida*» en Francesc Alegre (*Transformacions*, f° 7 bis) i «persones qui fan e *afabrexen*» en uns edictes de 1671 (*AlcM*), però el context ja mostra que es tracta sempre del sentit de 'brunyir', 'enlluentir amb poliment'; i que és falsa, i només inspirada tendenciosament en la impossible etimologia *FABRIRE*, la definició 'obrar, treballar' que li atribueix *AlcM*. Etimologia evidentment descartada tant pel significat com per la forma del mot, com sigui que el vocalisme *febr-* és constant en aquest mot (sense llevar-ne els dos últims textos citats, plens de grafies oriental).¹

Ja vaig dir això en el *DCEC* (s. v. *fàbrica*), i suggeria aleshores que s'havia de cercar alguna relació amb el germ. *FURBJAN, d'on vénen el fr. *fourbir* 'polimentar, brunyir',² oc. ant. *forbir* id., it. *forbire*. I que en efecte ha d'haver-hi hagut fregadís amb el mot *febrir* del català, ho suggereixen formes intermèdies: Lorena i Aosta *frebir* (que ja apareix en un escrit de Flandes del S. xv, *FEW* III, 882b), i l'*InuLC* registra un cas de *ferbidor* 'brunyidor' en un doc. ross. de 1373 («En P. Riure *ferbidor*»). Però, de nou, aquestes variants són tan excepcionals, que més que veure-hi res de gaire fonamental ni antic, és versemblant que es tracti de formes de compromís, nascudes en territoris on FURBJAN i el nostre mot entraven en contacte (recordem, en efecte, que hi ha substrat sorotàptic cap a Renània, com demostrà el llibre de Weisgerber).

I el cas és que fóra ben difícil, per no dir impossible, de donar una explicació del canvi fonètic de FURBJAN en *febrir*; caldria admetre contaminacions bastant forçades: la de *FABRI(CA)RE*, tan inversemblant pel sentit, i que d'altra banda no explicaria la *e* de *febrir*; o la d'*orfebre*, gallicisme, però això és també ben inversemblant, donada la data recent i escassíssima popularitat d'aquest francesisme en català. Quant a l'etimologia germ. *FARWJAN 'acolorir', que suggeria *Tilander* (*RFE* XXII, 131-2), no és acceptable tampoc per la forma (*febr-* no pot sortir de *FARV-*) ni tampoc pel significat; i d'altra banda no tindria cap versemblança un germanisme no documentat en cap altra llengua romànica (estrany al gallo-romànic), car el fr. *fard* 'coloret' no ve pas d'aquest verb sinó del seu participi *FARWITHT*, i d'altra banda amb un significat ben allu-